

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВИЙ АСПЕКТ У ВИХОВАННІ СУЧАСНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

TOLERANCE AS AN IMPORTANT ASPECT IN EDUCATION OF MODERN STUDENT YOUTH

У сучасних українських реаліях важливим завданням вищої освіти є виховання фахівця, який характеризується толерантністю і терпимістю до думок, переконань, поглядів, неупередженістю в ставленні до колег, партнерів і подій, здатного самостійно будувати і власне життя, і життя своєї країни. У статті проаналізовано поняття «толерантність», види, рівні толерантності, обґрунтовано потребу виховання в майбутнього фахівця загальної системи цінностей, зокрема толерантності. Розглянуто питання взаємозв'язку толерантності особистості підлітка як основи поліпшення сфери його міжособистісних стосунків. Окреслено роль толерантності у сучасному суспільстві, розкрито окремі аспекти формування толерантності студентів у вищих навчальних закладах із точки зору педагогічної науки. Акцентовано увагу на феномені толерантності та на її ролі в етичній поведінці сучасної людини та в педагогіці, визначено, наскільки важливою є необхідність виховання толерантної особистості, формування толерантних взаємин між студентами вищих навчальних закладів.
Ключові слова: толерантність, терпимість, виховання толерантності, студент, фахівець, толерантна особистість.

В современных украинских реалиях важной задачей высшего образования является воспитание специалиста, который отмечается прежде всего толерантностью и терпимостью к мнению, убеждениям, взглядам, беспристрастностью в отношении к коллегам, партнерам и событиям, способного самостоятельно строить и свою жизнь, и жизнь своей страны. В статье проанализированы понятие «толерантность», виды, уровни толерантности, обоснована необходимость воспитания у будущего специалиста общей системы ценностей, в частности толерантности. Рассмотрены вопросы взаимосвязи толерантности лич-

ности подростка как основы улучшения сферы его межличностных отношений. Определена роль толерантности в современном обществе, раскрыты отдельные аспекты формирования толерантности студентов в высших учебных заведениях с точки зрения педагогической науки. Акцентируется внимание на феномене толерантности и ее роли в этическом поведении современного человека и в педагогике, определено, насколько важной является необходимость воспитания толерантной личности, формирования толерантных отношений между студентами высших учебных заведений.

Ключевые слова: толерантность, терпимость, воспитание толерантности, студент, специалист, толерантный личность.

In modern Ukrainian realities the important task of higher education is education of specialist, that is marked foremost tolerance and tolerance to opinion, persuasions, looks, by impartiality in attitude toward colleagues, partners and events, capable independently to build the life, and life of the country. In the article concepts are analysed tolerance, kinds, levels of tolerance, the necessity of education for the future specialist of the general system of values and tolerance is reasonable in particular. The questions of intercommunication of tolerance of personality of teenager as bases of improvement of sphere of his межличностных relations are considered. Certain role of tolerance in modern society; the separate aspects of forming of tolerance of students are exposed in higher educational establishments from the point of view of pedagogical science. Attention is accented on the phenomenon of tolerance, as her ethic behavior of modern man and to pedagogics, it is certain, as far as important is a necessity of education of tolerant personality, forming of tolerant relations, between the students of higher educational establishments.

Key words: tolerance, tolerance, education of tolerance, student, specialist tolerant personality.

УДК 378.4:37.034

Козлова Л.Б.,
канд. іст. наук, викладач
Черкаської медичної академії

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Розвиток сучасного суспільства, формування міжособистісних, міжгрупових, міжетнічних та міжнаціональних стосунків належить до найбільш актуальних та вразливих явищ суспільного життя. Соціальна трансформація суспільства відбувається у досить важких умовах, щоб людство успішно розвивалося, потрібно знаходити спільну мову. У великій кількості культур, релігій, думок, ідей, що належать людям різних країн, на допомогу взаєморозумінню та співіснуванню має прийти толерантність, адже в інтересах міжнародного

співтовариства принципово важливо, щоб кожна людина, громада та нація усвідомлювала і поважала полікультурний характер людства.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Окреслене питання висвітлено в роботах М. Реріха, Ж.-Ж. Руссо, Г. Сковороди, В. Сухомлинського, К. Ушинського та ін. Так, А. Гусейнов, який акцентує увагу на моральній основі цієї якості особистості в контексті етики та філософії ненасильства, вказує на характерне прагнення толерантної особистості зрозуміти протилежний бік, визнати законність її інтересів і претензій, знайти такий вихід,

коли виграють обидві сторони. Деякі питання висвітлено в сучасних науково-педагогічних дослідженнях, вагоме значення має толерантність як соціально-значуща цінність, зокрема його досліджували В. Береговий, В. Болотіна, І. Бех, О. Грива та ін.; формування міжособистісної толерантності учнівської молоді відображено в роботах Г. Солдатова, О. Шарова; формування міжособистісної толерантності школярів вивчали Г. Солдатова, О. Шароватова; естетичні аспекти професійного спілкування розкрито в студіях О. Безпалько, Р. Вайноли, І. Звереві. Аналіз науково-педагогічної літератури дає підстави стверджувати, що має бути гармонійне поєднання професіоналізму, наукового світогляду та особистісних якостей. Акцентування уваги на толерантності в людських стосунках є стратегічним завданням освіти у XXI ст.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Демократичні та інтеграційні процеси, що відбуваються в нашій державі, загострюють вимоги до якості професійної підготовки та вихованості майбутніх фахівців на засадах нової гуманітарної освіти. Актуальність виховання толерантності у сучасних студентів зумовлена високим рівнем мобільності, зростанням кількості міжнародних контактів, міжкультурних зв'язків і стосунків. Проблема виховання толерантності з метою формування культури міжособистісних взаємин у студентів вищих навчальних закладів стала однією з найбільш актуальних в умовах соціокультурного середовища, поліпшення якості життя.

Метою статті є обґрунтування основ формування толерантності у студентів ВНЗ як педагогічної проблеми.

Виклад основного матеріалу В історичній зумовленості толерантність як суспільне явище було основою розуміння та сприйняття різних культур, традицій, мов і релігій. Сьогодні поняття «толерантність» є багатомірним і ввійшло в усі сфери людського життя, особливо у сферу людської взаємодії в суспільстві.

Толерантність означає терпимість до чужих думок, вірувань, поведінки. Це повага або визнання рівності інших, відмова від домінування чи насильства в людських відносинах. Проблема формування толерантності охоплює всі сфери суспільного життя: особистісну, соціальну, релігійно-конфесійну, політичну, міжетнічну. Толерантність є важливою цінністю відкритого суспільства. Такий соціум завдяки власним змінам та інноваціям означає і його відкритість зовні іншим культурним нормам і принципам, що реалізуються на практиці. У науковій літературі толерантність розглядається як повага і визнання рівності, відмова від домінування і насильства, позитивна оцінка багато вимірності і розмаїття на протилежності чи переважання якої-небудь точки зору.

Як уважає дослідник Я. Береговий, толерантність можна охарактеризувати як спосіб взаємодії, який зорієнтований на самопізнання, саморозвиток, визначення меж самоідентифікації, що сприяє гуманізації суспільства, співпраці з людьми, які відрізняються зовнішністю, мовою, переконаннями, звичаями чи вірою. Для кожної людини «важливо було б навчитися знаходити відмінність у спільному та спільне у відмінному, не сприймати відмінність як недолік» [1, с. 5].

Проведемо типологізацію толерантності за соціальними сферами її буття:

1) гендерна – неупереджене ставлення до представників іншої статі, неприпустимість апріорного приписування людині недоліків іншої статі, відсутність ідей про перевагу одного полу над іншим;

2) вікова – неупередженість до апріорних «недоліків» людини, пов'язаних із її віком. Вікова толерантність цілком може поєднуватися з прийнятою у багатьох культурах повагою до осіб похилого віку;

3) освітня – тип, що стосується побутової сфери і не пов'язаний з обговорюваним питанням, де рівень освіти суб'єктів права є вирішальним чинником;

4) міжнаціональна – ставлення до представників різних націй, здатність не переносити недоліки і негативні дії окремих представників національності на інших людей, ставитися до будь-якої людини з позиції «презупції національної невинності»;

5) расова – відсутність упереджень до представників іншої раси;

6) релігійна – ставлення до догматів різних конфесій, релігійності з боку вірян і невірян, представників різних конфесійно-релігійних груп;

7) географічна – неупередженість до жителів невеликих або провінційних міст, сіл і інших регіонів із боку столичних жителів;

8) міжкласова – терпиме ставлення до представників різних майнових шарів – багатих до бідних, бідних до багатих;

9) фізіологічна – ставлення до хворих, інвалідів, фізично неповноцінних, осіб із зовнішніми недоліками тощо;

10) політична – ставлення до діяльності різних партій і об'єднань, висловлювань членів тощо;

11) сексуально орієнтована – неупередженість стосовно осіб із нетрадиційною сексуальною орієнтацією;

12) маргінальна (стосується маргіналів) – ставлення до жебраків, наркоманів, ув'язнених тощо [4, с. 8].

Демократичні та інтеграційні заходи, що відбуваються в нашій країні, сприяють підвищенню вимог до якості професійної підготовки та рівня вихованості студентської молоді на засадах нової гуманітарної концепції освіти. Важливість вихо-

вання толерантності у сучасних студентів зумовлена високим рівнем мобільності, зростанням кількості міжнародних контактів, міжкультурних зв'язків і стосунків. Проблема виховання толерантності з метою формування культури міжособистісних взаємин у студентів вищих навчальних закладів стала однією з найбільш актуальних в умовах соціокультурного середовища, поліпшення якості життя.

Підходи до плекання толерантності у студентів вищих навчальних закладів пов'язані з пошуком шляхів подолання інтолерантних тенденцій у спілкуванні молодих людей, які відрізняються расовим, етнічним походженням або поділяють відмінні світоглядні цінності, переслідують протилежні життєві цілі. На етапі міжособистісного спілкування в молодіжній аудиторії більш помітними стають напруження і конфлікти на ґрунті непорозумінь, які потребують усебічного наукового дослідження, постійної уваги педагогів та належного, своєчасного реагування на них. Успіх міжособистісного рівня толерантності має першочергове значення у виховній роботі, проте, на жаль, саме у галузі освіти відчувається досить істотний дефіцит поваги особистої гідності іншого. Виховання толерантності в студентської молоді перетворюється для освіти в стратегічно значиму мету [2, с. 231]. Саме тому останнім часом ця проблема набула надзвичайної ваги як у психології, так і в педагогіці. Сьогодні є багато прикладів подолання негативних явищ, профілактики жорстокості й насилля, є різні форми навчання конструктивному розв'язанню конфліктів, виховання установок толерантної поведінки, формування гуманістичного світогляду [2, с. 97].

У сучасних умовах в освітніх закладах не лише готують майбутніх спеціалістів, але й навчають нести відповідальність за свої вчинки, будувати гармонійні стосунки. Важливою та актуальною стає потреба формування у студентів духовних, культурних, моральних цінностей у національному та загальнолюдському розумінні. Головна мета – сформувати у студентської молоді ставлення до толерантності як до цінності. Зважаючи на прояви нетерпимості, жорстокості, расизму, дискри-

мінації, соціальної ізоляції, які простежуються в сучасному світі, необхідно шукати шляхи мирного та толерантного співіснування студентів в умовах полікультурності, оскільки толерантні взаємини молодих людей, які навчаються в одному середовищі, є однією з ланок формування незалежного громадянського суспільства. Отримуючи навички не тільки професійного, але й соціального спілкування, студенти засвоюють і закріплюють ті норми та правила, які прийняті в тому чи іншому професійному середовищі, тобто оволодівають основами культури толерантної поведінки [3, с. 80].

Висновки. Так, толерантна поведінка має виняткове значення, оскільки тільки через конкретні вчинки, які вибудовують, за твердженням О. Шаюк, «цілісний смисловий ряд, самобутню життєву концепцію або навіть програму перспективних дій людини як суб'єкта будь-якої реальності», можна говорити про те, наскільки вона толерантна.

Таким чином, толерантність визначаємо як мистецтво співіснувати у світі різних людей та ідей, здатність мати права та свободи, не порушуючи прав та свобод інших людей, як спосіб взаємодії, зорієнтований на самопізнання, саморозвиток, визначення меж самоідентифікації, що сприяє гуманізації суспільства, співпраці з людьми, які відрізняються зовнішністю, мовою, переконаннями, звичаями чи вірою.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Я.А. Береговий. Педагогіка толерантності: Громадський психолого-педагогічний журнал для вчителів, вихователів, науковців, організаторів освіти, батьків та юнацтва. 2003. № 1. С. 4–8.
2. Гершунский Б.С. Философия образования. Москва: Московский психолого-социальный институт: Флинта, 1998. 432 с.
3. Завірюха Л. А. Оволодіння засадами толерантності у студентському середовищі. Педагогіка толерантності. 2003. № 2. С. 76–87.
4. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми у конфліктній та постконфліктний період: метод. рек. / Н.П. Бочкор, Є.В. Дубровська, О.В. Залеська та ін. Київ: МЖПЦ «Ла-Страда-Україна», 2014. С. 19.